

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет економічних наук
Кафедра економіки та підприємництва

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

Іщенко Н.М.

“28” 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«УПРАВЛІННЯ БІРЖОВИМИ РИЗИКАМИ»

Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Освітня програма «Економіка та управління підприємством»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Розробники	Кузьменко О.Б.	
	Фертікова Т.М.	
Завідувач кафедри економіки та підприємництва	Кузьменко О.Б.	
Гарант освітньої програми	Кузьменко О.Б.	
В.о. декана факультету економічних наук	Філімонова О.Б.	
Директор ННЦ ІПДО	Норд Г.Л.	
Начальник НМВ	Шкірчак С.І.	

Миколаїв – 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Управління біржовими ризиками	
Галузь знань	07 Управління та адміністрування	
Спеціальність	076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	
Спеціалізація (якщо є)	-	
Освітня програма	Економіка та управління підприємством	
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)	
Статус дисципліни	Вибіркова	
Курс навчання	5	
Навчальний рік	2018-2019	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	10	15, 16
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	5 кредитів / 150 годин	
Структура курсу: – лекції – практичні заняття – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	18	8
	36	8
	96	134
Відсоток аудиторного навантаження	36%	11%
Мова викладання	Українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	-	
Форма підсумкового контролю	Іспит	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Метою дисципліни «Управління біржовими ризиками» є набуття студентами теоретичних знань щодо біржових ризиків та отримання практичних навичок реалізації заходів щодо його зниження. Вивчення дисципліни передбачає формування теоретичних знань та практичних навичок у системі оцінки ступеня біржового ризику та вибору оптимальних інструментів для його зниження до мінімально можливого рівня.

Завдання дисципліни:

- вивченні теоретичних основ біржових ризиків;
- оволодіння методиками обробки інформації для оцінки ступеня біржового ризику;
- оволодінні навиками об'єктивного розуміння результатів управління біржовими ризиками;
- формування критичного мислення при аналізі взаємозв'язків явищ і процесів різних рівнів діяльності біржових установ і функціонування біржової системи, прогнозування їх розвитку.

Передумови вивчення дисципліни: Управління біржовою діяльністю.

Очікувані результати навчання: виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації для оцінки біржового ризику; розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень в умовах біржового ризику; застосовувати

методи зниження ступеня ризику; демонструвати навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним.

В результаті вивчення дисципліни студент

має знати:

- теоретичні основи біржових ризиків (сутність, види, класифікацію);
- похідні фінансові інструменти, які дозволяють знизити ступінь ризику при торгах на біржі;
- особливості застосування інструментів хеджування ризику на різних видах бірж.

має вміти:

- обирати найбільш ефективні інструменти хеджування біржових ризиків;
- розраховувати результат та рахунки клієнтів при форвардних, ф'ючерських контрактах, своп угодах та опціонах;
- розробляти стратегію поведінки гравця на фондовій і товарній біржі, що зменшує ступінь ризику;
- управляти структурою портфеля при торгах на фондовій біржі для оптимізації ступеня ризику.

Програмні компетенції

загальні компетентності:

ЗК1. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 2. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК4. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

спеціальні (фахові, предметні) компетентності

СК1. Здатність розробляти та реалізовувати стратегію розвитку підприємницьких, торговельних та/або біржових структур

СК 3. Здатність до ефективного управління діяльністю суб'єктів господарювання в сфері підприємництва, торгівлі та/або біржової діяльності.

СК4. Здатність до вирішення проблемних питань і прийняття управлінських рішень у професійній діяльності.

СК5. Здатність до ініціювання та реалізації інноваційних проектів в підприємницькій, торговельній та/або біржовій діяльності.

СК6. Здатність до вирішення проблемних завдань і прийняття рішень у сфері управління фінансово-економічними результатами і ризиками діяльності підприємства

Програмні результати навчання:

РН1. Вміти адаптуватися та проявляти ініціативу і самостійність в ситуаціях, які виникають в професійній діяльності.

РН4. Застосовувати бізнес-комунікації для підтримки взаємодії з представниками різних професійних груп.

РН 6. Визначати та впроваджувати стратегічні плани розвитку суб'єктів господарювання у сфері підприємництва, торгівлі та/або біржової діяльності.

РН 8. Розробляти і приймати рішення, спрямовані на забезпечення ефективності діяльності суб'єктів господарювання у сфері підприємницької, торговельної та/або біржової діяльності.

РН9. Вміти вирішувати проблемні питання, що виникають в діяльності підприємницьких, торговельних та/або біржових структур за умов невизначеності та ризиків.

РН10. Впроваджувати інноваційні проекти з метою створення умов для ефективного функціонування та розвитку підприємницьких, торговельних та/або біржових структур.

РН11. Вміти розробляти і впроваджувати проекти для виконання управлінських рішень щодо фінансово-економічних результатів і ризиків діяльності підприємства.

3. Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

	Теми	Лекції	Практичні	Самостійна робота
1	Тема 1. Біржові ризики – сутність, види, класифікація	2	4	10
2	Тема 2. Похідні фінансові інструменти - сутність, види, роль у хеджуванні ризиків	2	4	12
3	Тема 3. Хеджування за допомогою форвардних контрактів	2	4	10
4	Тема 4. Хеджування за допомогою ф'ючерсних контрактів	2	4	10
5	Тема 5. Хеджування за допомогою свопів	2	4	10
6	Тема 6. Хеджування за допомогою опціонів	2	4	10
7	Тема 7. Особливості застосування інструментів хеджування ризиків на різних видах бірж	2	4	12
8	Тема 8. Оптимальна поведінка в умовах ризику учасника біржових торгів	2	4	10
9	Тема 9. Оптимізація рівня ризику учасника торгів на фондових біржах	2	4	12
	Всього за курсом	18	36	96

Заочна форма:

	Теми	Лекції	Практичні	Самостійна робота
1	Тема 1. Біржові ризики – сутність, види, класифікація	1	1	14
2	Тема 2. Похідні фінансові	1	1	14

	інструменти - сутність, види, роль у хеджуванні ризиків			
3	Тема 3. Хеджування за допомогою форвардних контрактів	1	1	16
4	Тема 4. Хеджування за допомогою ф'ючерсних контрактів	1	1	17
5	Тема 5. Хеджування за допомогою свопів	1	1	14
6	Тема 6. Хеджування за допомогою опціонів	1	1	16
7	Тема 7. Особливості застосування інструментів хеджування ризиків на різних видах бірж	1	1	14
8	Тема 8. Оптимальна поведінка в умовах ризику учасника біржових торгів	0,5	0,5	14,5
9	Тема 9. Оптимізація рівня ризику учасника торгів на фондових біржах	0,5	0,5	14,5
	Всього за курсом	8	8	134

4. Зміст навчальної дисципліни Денна форма

4.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Біржові ризики – сутність, види, класифікація, управління 1) Актуальність вивчення, сутність біржових ризиків. Причини їх виникнення. 2) Основні види та класифікація біржових ризиків. 3) Особливості застосування біржових інструментів хеджування ризиків. 4) Блок-схема процесу управління біржовими ризиками.
2	Тема 2. Похідні фінансові інструменти - сутність, види, роль у хеджуванні ризиків 1) Історичні відомості про виникнення та розвиток деривативів. 2) Економічна сутність форвардних, ф'ючерсних контрактів, свопів і опціонів.
3	Тема 3. Хеджування за допомогою форвардних контрактів 1) Форвардний контракт, сутність, учасники, види. 2) Механізм перерозподілу ризику за допомогою форвардного контракту. 3) Переваги і недоліки. Приклади застосування.
4	Тема 4. Хеджування за допомогою ф'ючерсних контрактів 1) Ф'ючерсний контракт, сутність, учасники, види. 2) Механізм перерозподілу ризику за допомогою ф'ючерсного контракту. 3) Переваги і недоліки. Приклади застосування.
5	Тема 5. Хеджування за допомогою свопів 1) Угода своп, сутність, учасники, види. 2) Механізм перерозподілу ризику за допомогою своп угоди. 3) Переваги і недоліки. Приклади застосування.
6	Тема 6. Хеджування за допомогою опціонів 1) Опціон, сутність, учасники, види.

	<p>2) Механізм перерозподілу ризику за допомогою опціону.</p> <p>3) Переваги і недоліки. Приклади застосування.</p>
7	<p>Тема 7. Особливості застосування інструментів хеджування ризиків на різних видах бірж</p> <p>1) Недоліки розвитку біржової діяльності в Україні.</p> <p>2) Схема використання інструментів хеджування цінового ризику.</p> <p>3) Критерії вибору інструментів хеджування цінового ризику.</p> <p>4) Особливості використання деривативів на товарних, фондових, валютних біржах.</p>
8	<p>Тема 8. Оптимальна поведінка в умовах ризику учасника біржових торгів</p> <p>1) Ризик безповоротних можливостей.</p> <p>2) Ризик в умовах торгів. Акціонерні торги. Одночасні торги. Торги, у яких кількість осіб велика і може бути невідомою.</p> <p>3) Ризики пов'язані з управлінням запасами.</p>
9	<p>Тема 9. Оптимізація рівня ризику учасника торгів на фондових біржах</p> <p>1) Управління портфелем цінних паперів.</p> <p>2) Портфель з двох видів економічної діяльності.</p> <p>3) Оптимізація структури портфеля. Класична модель портфеля цінних паперів.</p>

4.2. План практичних занять

№	Тема заняття / план
1	<p>Тема 1. Біржові ризики – сутність, види, класифікація</p> <p>1) Розглянути актуальність вивчення, сутність біржових ризиків. Причини їх виникнення.</p> <p>2) Розглянути основні види та класифікація біржових ризиків.</p> <p>3) Провести тестове опитування по темі.</p>
2	<p>Тема 1. Біржові ризики – сутність, види, класифікація</p> <p>1) Проаналізувати особливості застосування біржових інструментів хеджування ризиків.</p> <p>2) Адаптувати блок-схема процесу управління біржовими ризиками для різних видів бірж.</p> <p>3) Провести тестове опитування по темі.</p>
3	<p>Тема 2. Похідні фінансові інструменти - сутність, види, роль у хеджуванні ризиків</p> <p>1) Історичні відомості про виникнення та розвиток деривативів.</p> <p>2) Провести тестове опитування по темі.</p>
4	<p>Тема 2. Похідні фінансові інструменти - сутність, види, роль у хеджуванні ризиків</p> <p>1) Економічна сутність форвардних, ф'ючерсних контрактів, свопів і опціонів.</p> <p>2) Провести тестове опитування по темі.</p>
5	<p>Тема 3. Хеджування за допомогою форвардних контрактів</p> <p>1) Розглянути форвардний контракт, сутність, учасників, види.</p> <p>2) Вивчити механізм перерозподілу ризику за допомогою форвардного контракту.</p>
6	<p>Тема 3. Хеджування за допомогою форвардних контрактів</p> <p>1) Розв'язування задач на застосування форвардних контрактів.</p> <p>2) Оцінка переваг і недоліків.</p>
7	<p>Тема 4. Хеджування за допомогою ф'ючерсних контрактів</p> <p>1) Розглянути ф'ючерсний контракт, сутність, учасників, види.</p> <p>2) Вивчити механізм перерозподілу ризику за допомогою ф'ючерсного контракту</p>
8	<p>Тема 4. Хеджування за допомогою ф'ючерсних контрактів</p> <p>1) Розв'язування задач на застосування ф'ючерсного контрактів.</p> <p>2) Оцінка переваг і недоліків.</p>
9	<p>Тема 5. Хеджування за допомогою свопів</p>

	<ul style="list-style-type: none"> 1) Розглянути угоду своп, сутність, учасників, види. 2) Вивчити механізм перерозподілу ризику за угоди своп.
10	<p>Тема 5. Хеджування за допомогою свопів</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Розв'язування задач на застосування угоди своп. 2) Оцінка переваг і недоліків.
11	<p>Тема 6. Хеджування за допомогою опціонів</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Розглянути опціон, сутність, учасників, види. 2) Вивчити механізм перерозподілу ризику за допомогою опціону.
12	<p>Тема 6. Хеджування за допомогою опціонів</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Розв'язування задач на застосування опціонів. 2) Оцінка переваг і недоліків.
13	<p>Тема 7. Особливості застосування інструментів хеджування ризиків на різних видах бірж</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Розглянути недоліки розвитку біржової діяльності в Україні. 2) Проаналізувати схему використання інструментів хеджування цінового ризику.
14	<p>Тема 7. Особливості застосування інструментів хеджування ризиків на різних видах бірж</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Оцінити ситуації за критеріями вибору інструментів хеджування цінового ризику. 2) Проаналізувати ситуації за особливостями використання деривативів на товарних, фондових, валютних біржах.
15	<p>Тема 8. Оптимальна поведінка в умовах ризику учасника біржових торгів</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Розв'язування задач з ризику безповоротних можливостей. 2) Розв'язування задач з ризику в умовах торгів. Акціонерні торги. Одночасні торги.
16	<p>Тема 8. Оптимальна поведінка в умовах ризику учасника біржових торгів</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Розв'язування задач про торги, у яких кількість осіб велика і може бути невідомою. 2) Розв'язування задач про ризики пов'язані з управлінням запасами.
17	<p>Тема 9. Оптимізація рівня ризику учасника торгів на фондових біржах</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Розв'язування задач з управління портфелем цінних паперів. 2) Розв'язування задач про портфель з двох видів економічної діяльності.
18	<p>Тема 9. Оптимізація рівня ризику учасника торгів на фондових біржах</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Розв'язування задач з оптимізації структури портфеля. 2) Розв'язування задач з класичної моделі портфеля цінних паперів.

Заочна форма

4.3. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	<p>Тема 1, 2 Біржові ризики та похідні фінансові інструменти</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Актуальність вивчення, сутність біржових ризиків. Причини їх виникнення. 2) Основні види та класифікація біржових ризиків. 3) Історичні відомості про виникнення та розвиток деривативів. 4) Економічна сутність форвардних, ф'ючерсних контрактів, свопів і опціонів.
2	<p>Тема 3, 4 Хеджування за допомогою форвардних і ф'ючерсних контрактів</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Форвардний контракт, сутність, учасники, види. 2) Ф'ючерсний контракт, сутність, учасники, види. 3) Механізм перерозподілу ризику за допомогою форвардного і ф'ючерсного контракту.
3	<p>Тема 5, 6 Хеджування за допомогою свопів і опціонів</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) Угода своп, сутність, учасники, види. 2) Опціон, сутність, учасники, види.

	3) Механізм перерозподілу ризику за допомогою своп угоди і опціона.
4	Тема 7, 8, 9 Особливості застосування інструментів хеджування ризиків на різних видах бірж, оптимальна поведінка в умовах ризику учасника біржових торгів, оптимізація рівня ризику учасника торгів на фондових біржах 1) Особливості використання деривативів на товарних, фондових, валютних біржах. 2) Ризик в умовах торгів. Акціонерні торги. Одночасні торги. Торги, у яких кількість осіб велика і може бути невідомою. 3) Оптимізація структури портфеля. Класична модель портфеля цінних паперів.

4.4. План практичних занять

№	Тема заняття / план
1	Тема 1, 2 Біржові ризики та похідні фінансові інструменти. 1) Розглянути актуальність вивчення, сутність біржових ризиків. Причини їх виникнення. 2) Розглянути основні види та класифікація біржових ризиків. 3) Історичні відомості про виникнення та розвиток деривативів. 4) Економічна сутність форвардних, ф'ючерсних контрактів, свопів і опціонів. 5) Провести тестове опитування по темі.
2	Тема 3,4 Хеджування за допомогою форвардних і ф'ючерсних контрактів 1) Розглянути форвардний контракт, сутність, учасників, види. 2) Розглянути ф'ючерсний контракт, сутність, учасників, види. 3) Розв'язування задач на застосування форвардних і ф'ючерсних контрактів. 4) Вивчити механізм перерозподілу ризику за допомогою форвардного і ф'ючерсного контракту.
3	Тема 5, 6 Хеджування за допомогою свопів і опціонів 1) Розглянути угоду своп, сутність, учасників, види. 2) Розглянути опціон, сутність, учасників, види. 3) Розв'язування задач на застосування угоди своп та опціону. 4) Вивчити механізм перерозподілу ризику за угоди своп та опціону.
4	Тема 7, 8, 9 Особливості застосування інструментів хеджування ризиків на різних видах бірж, оптимальна поведінка в умовах ризику учасника біржових торгів, оптимізація рівня ризику учасника торгів на фондових біржах 1) Проаналізувати ситуації за особливостями використання деривативів на товарних, фондових, валютних біржах. 3) Розв'язування задач з ризику в умовах торгів. Акціонерні торги. Одночасні торги. Торги, у яких кількість осіб велика і може бути невідомою. 3) Розв'язування задач з оптимізації структури портфеля та класичної моделі портфеля цінних паперів.

4.5. Завдання для самостійної роботи

Завдання для аналітичної роботи (денна форма), контрольної роботи (заочна форма) з дисципліни «Управління біржовими ризиками»

Аналітична робота з дисципліни – є видом поза аудиторної самостійної роботи студента навчального, навчально-дослідного чи проектно-конструкторського характеру, що виконується на основі самостійного вивчення частини програмового матеріалу або його систематизації та узагальнення, для практичного застосування.

Мета. Самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи.

Зміст. Аналітична робота – це завершена теоретико-практична робота в межах навчальної програми курсу «Управління біржовими ризиками», яка виконується на основі знань, умінь і навичок, одержаних в процесі лекційних, семінарських, практичних занять, охоплює декілька тем або зміст навчального курсу в цілому.

Вибір та затвердження теми

Важливим елементом у написанні аналітичної роботи є вибір теми, тобто проблеми дослідження. Слід пам'ятати, що від правильного обрання теми та складеного плану залежить якість виконання роботи.

Тематика аналітичної роботи розробляється на кафедрі економіки підприємства ЧНУ ім. Петра Могили, відповідно до навчального плану з дисципліни «Управління біржовими ризиками», навчальним планом якої передбачено виконання такого виду самостійної роботи. Студенти беруть тему аналітичної роботи за номером у списку групи у переліку тем. Вони також можуть самі запропонувати тему роботи, виходячи з її актуальності, відповідності фахові, зі своїх практичних інтересів та сучасного стану розвитку досліджень, визначальних для обраної проблеми.

При розробці і виборі тем аналітичної роботи з дисципліни «Управління біржовими ризиками», мають враховуватися особливості сучасної діяльності студента.

Після вибору теми студент звертається до викладача за її затвердженням. Дуже важливо, коли він сам перед тим спробує розробити план своєї теми, добре обміркує і чітко уявить собі хід її виконання, враховуючи конкретні умови, в яких йому доведеться працювати. Це дасть можливість керівникові зважити і врахувати здібності студента, його підготовленість до виконання даної роботи, а отже, зробити правильні висновки про те, яку надати йому допомогу саме там, де вона найбільш необхідна.

Аналітична робота має теоретичний, аналітичний та практичний характер. Вона пишеться на основі аналізу й узагальнення низки літературних джерел: монографій, брошур, статей, методичних рекомендацій і т. ін. Студент повинен зв'язано, грамотно і логічно обґрунтувати обрану тему, взяти з літератури основний матеріал, який стосується проблеми, що вивчається, дати оцінку вивченим роботам, висловити свою точку зору, зробити висновки.

Слід зауважити, що до студентських аналітичних робіт висувається низка вимог. Основні з них такі:

- актуальність тематики, відповідність її сучасному стану певної галузі;
- вивчення та критичний аналіз наукової і періодичної літератури з теми;
- вивчення та характеристику історії досліджуваної проблеми та її практичного стану, а також передового (при наявності - й власного) досвіду;
- наявність чіткої характеристики об'єкта, предмета, мети і завдань, методів дослідження, опис та аналіз проведених автором емпіричних досліджень;

– узагальнення результатів, обґрунтування їх, висновки та практичні рекомендації.

Під час написання аналітичної роботи студент має звертатися до викладача за консультаціями, які здійснюються за графіком індивідуально-консультативної роботи.

Аналітична робота передбачає опрацювання літератури за певною темою, яка закріплюється за студентом викладачем на 1-му груповому занятті та має таку структуру:

- вступ
- основна частина
- висновки
- список використаної літератури та інформаційних джерел.

Аналітична робота виконується в електронному виді і висилається на Moodle
Оформлення аналітичної роботи

Індивідуальна робота подається викладачу ретельно відредагованою і чітко віддрукованою на папері формату А4 (210x297 мм):

- текстовий редактор – WORD;
- шрифт — Times New Roman;
- розмір шрифту — 14 кегель;
- накреслення – звичайний;
- інтервал між рядками — полуторний;
- абзац - 5мм;
- розташування тексту роботи – вирівнювання по ширині;
- кількість символів у рядку – не менше 60;
- кількість рядків на сторінці – до 30;
- нумерація сторінок — з права верхнього поля;
- вступ, висновки, список літератури не нумерують.
- поля:

Формули, таблиці, ілюстрації нумерують послідовно в межах кожного розділу. Номер їх складається з номеру розділу і порядкового номеру таблиці (формули, ілюстрації). Наприклад: 2.2 – друга таблиця другого розділу.

Таблицю вміщують після першого згадування про неї в тексті. Над правим верхнім кутом таблиці пишуть слово «Таблиця» і вказують її номер (знак № при цьому не пишуть). Примітки до таблиці розміщують безпосередньо під таблицею. Повторні посилання на таблицю дають по формі: (див. табл. 2).

Номер формули пишуть на її рівні біля правого поля аркуша. Стопчик пояснень до формули (експлікацію) рівняють відносно знаку тире. Значення кожного символу і числового коефіцієнта подають з нового рядка. Вище та нижче кожної формули залишають не менше одного вільного рядка.

Посилання на джерела. Аналітичну роботу пишуть як літературний огляд. Під час підготовки аналітичної роботи студент має використовувати додаткові літературні джерела: матеріали періодичних економічних видань, статистичні та аналітичні матеріали, офіційні інтернет-сторінки органів влади. Текст аналітичної роботи повинен відображати посилання на використані джерела. Посилання на

джерела цитат, фактичних і статистичних даних, точки зору авторів потрібні для того, щоб можна було перевірити їх достовірність. Якщо в аналітичній роботі відсутні посилання на джерела, то вважається, що воно написане на базі одного джерела. Така робота не зараховується.

Форма посилань на джерела може бути різною. Але обов'язково посилання на джерело крім прізвища автора, назви роботи повинно мати вихідні дані, номер сторінки з тим, щоб джерело можна було легко знайти і перевірити посилання на нього.

Джерела можна розміщувати в списку в порядку появи посилань у тексті, або в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків.

У вступі (1-2 сторінки тексту) обґрунтовують актуальність теми, мету роботи, її структуру.

Основна частина складається з теоретичної, аналітичної і рекомендаційної частин. В теоретичній частині наводяться теоретичні засади управління біржовими ризиками, робиться огляд літературних джерел; в аналітичній частині висвітлюється фактичний стан певного виду біржі і ризики пов'язані з її діяльністю, проблеми управління ризиками, вітчизняний та/або зарубіжний досвід їх вирішення, роль держави (хто здійснює регулювання (суб'єкти регулювання), яким чином (методи регулювання)); рекомендаційна частина вміщає конкретні пропозиції, щодо покращення управління біржовими ризиками.

Висновки узагальнюють результати теоретичної, аналітичної і рекомендаційної частин.

Максимальний обсяг аналітичної роботи - до 20-25 сторінок разом з таблицями, графічним матеріалом, додатками та списком використаної літератури.

Тематика аналітичних (контрольних) робіт

1. Управління ризиками на фондових біржах.
2. Управління ризиками на товарних біржах.
3. Управління ризиками на сировинних біржах.
4. Управління ризиками на валютних біржах.
5. Основні види та класифікація біржових ризиків.
6. Особливості застосування біржових інструментів хеджування ризиків.
7. Ризик менеджмент у біржової діяльності.
8. Управління біржовим ризиком за допомогою форвардних контрактів.
9. Управління біржовим ризиком за допомогою ф'ючерсних контрактів.
10. Управління біржовим ризиком за допомогою своп угод.
11. Управління біржовим ризиком за допомогою опціонів.
12. Спотові біржові угоди і ризик пов'язаний з ними.
13. Аналіз законодавчо-нормативної бази Україні застосування деривативів.
14. Аналіз міжнародного ринку деривативів (будь-яка країна або група).
15. Історія розвитку методів хеджування на підставі деривативів.
16. Управління стратегією захисту від валютних ризиків.
17. Стратегічне управління за допомогою ф'ючерсних контрактів.
18. Базисні активи опціонів в міжнародній практиці.
19. Аналіз застосування спеціалізованих опціонів.

20. Аналіз опціонних стратегій на фондових біржах.

Забезпечення освітнього процесу

Вимагає використання мультимедійного забезпечення, зокрема, проектора на практичних заняттях (з окремих тем), wi-fi та програмного забезпечення як то Word, Excel, PowerPoint.

5. Підсумковий контроль Питання до іспиту

1. Біржові ризики – сутність, причини виникнення.
2. Історичний розвиток управління біржовими ризиками.
3. Біржові ризики залежно від виду біржових операцій (спотові, форвардні, ф'ючерсні і опціонні угоди).
4. Біржові ризики розрахунково-клірингових операцій.
5. Ризики на етапах здійснення біржових операцій.
6. Біржові ризики за джерелом виникнення.
7. Класифікація ризиків біржової діяльності.
8. Чинники впливу на ступінь ризику біржової діяльності.
9. Хеджування біржових ризиків, сутність і значення.
10. Біржові інструменти хеджування ризиків.
11. Вибір найбільш ефективних методів хеджування біржових ризиків.
12. Схема використання інструментів хеджування біржових ризиків.
13. Деривативи – виникнення та розвиток.
14. Види міжнародного ринку деривативів.
15. Характеристика біржових та позабіржових деривативів.
16. Причини що негативно впливають на формування біржового ринку деривативів.
17. Роль деривативів у перспективному розвитку біржового ринку.
18. Законодавчо-нормативна база України застосування деривативів.
19. Фінансові деривативи за видом базового активу.
20. Форвардний контракт – сутність, учасники, їх права.
21. Види форвардних контрактів.
22. Перерозподіл ризику за допомогою форвардного контракту.
23. Підходи до вибору стратегії захисту від валютних ризиків.
24. Переваги і недоліки форвардного контракту.. Приклади застосування.
25. Ф'ючерсний контракт, сутність, учасники, можливості відмови.
26. Види ф'ючерсних контрактів.
27. Зв'язок між ліквідністю форвардних і ф'ючерсних контрактів.
28. Коли базовим активом ф'ючерсів можуть бути курсові індекси.
29. Гарантійна (підтримуюча) маржа ф'ючерсного контракту.
30. Перерозподіл ризику за допомогою ф'ючерсного контракту.
31. Переваги і недоліки ф'ючерсного контракту. Приклади застосування.
32. Стратегії що формуються за допомогою ф'ючерсних контрактів.
33. Угода своп, сутність, учасники.

34. Види угод своп за видом базового активу, їх характеристика.
35. Операція репо, її види та характеристики.
36. Характеристика своп контрактів із золотом, боргових зобов'язань і валютних і процентних свопів.
37. Опціон, сутність, ціна, обов'язки учасників.
38. Базисні активи опціонів в міжнародній практиці.
39. Основні види опціонів.
40. Європейський та американський опціони «пут» і «колл».
41. Різниця між опціонами і форвардними контрактами.
42. Валютний опціон, товарний опціон.
43. Акційні опціони, опціони на обмін активами.
44. Азіатські та бар'єрні опціони.
45. Бермудський опціон «колл» («пут»).
46. Опціони lookback, currency-translated та бінарні опціони.
47. Кеп, флор, колар.
48. Яка облигація містить вбудований опціон.
49. Опціон на фондовий індекс: базисний актив, визначення премії.
50. Ф'ючерсний опціон.
51. Варант.
52. Характеристики вертикального, горизонтального, діагонального, оберненого, підвищуючого та понижуючого спредів.
53. Характеристики спреду бика, ведмедя, оберненого спреду бика та ведмедя, спреду метелика та календарного спреду.
54. Опціонні стратегії.
55. Перерозподіл ризику за допомогою опціону.
56. Проблеми та перспективи розвитку біржової діяльності в Україні.
57. Схема використання інструментів хеджування цінового ризику.
58. Критерії вибору інструментів хеджування цінового ризику.
59. Особливості використання деривативів на товарних біржах.
60. Особливості використання деривативів на фондових біржах.
61. Особливості використання деривативів на валютних біржах.
62. Оцінка ризику безповоротних можливостей учасника біржових торгів і прийняття оптимального рішення.
63. Оцінка ризику в умовах акціонерних торгів і прийняття оптимального рішення.
64. Оцінка ризик в умовах одночасних торгів і торгів в яких кількість осіб велика і може бути невідомою та прийняття оптимального рішення.
65. Ризики пов'язані з управлінням запасами.
66. Управління портфелем цінних паперів.
67. Оцінка ризику портфеля цінних паперів з двох видів економічної діяльності.
68. Оптимізація структури портфеля.
69. Класична модель портфеля цінних паперів.

Приклад типового білету на іспит

Типові тести для відповіді

1. Компанії – переробники, посередницькі фірми, які мають замовлення на закупку товарів у майбутньому, використовують:

- а) довге хеджування;
- б) коротке хеджування;
- в) намагаються не використовувати механізм хеджування.

2. При біржовому хеджування використовується поняття „ базис”. Воно означає:

- а) найменшу ціну;
- б) різницю між найбільшою і найменшою ціною;
- в) різницю між ринковою і біржовою ціною;
- г) постійну ціну.

Типові задачі для розв’язування

Задача 1. Розрахуйте стан рахунків клієнтів за контрактами на какао (одиниця контракту – 10 т). Початкова маржа складає 7% вартості контракту, варіаційна маржа – 70% від початкової маржі. Кількість контрактів – 1.

Таблиця 1

Стан рахунків клієнтів

Дата	Продавець		Котирування дол./ т	Покупець	
	Маржа, дол.	Рахунок, дол.		Маржа, дол.	Рахунок, дол.
03.03			50		
04.03			51		
05.03			52,5		
06.03			49,5		

Задача 2. Покупець купив опціон на купівлю ф’ючерсного контракту за ціною 140 дол. зі сплатою премії у розмірі 20 дол. Яким буде результат угоди для покупця і продавця опціону, якщо до кінця терміну дії опціону ціни становитимуть (табл. 2).

Таблиця 2

Результат угоди для покупця і продавця

Ціна ф’ючерсного контракту, дол..	Покупець (прибуток, збиток, дол.)	Продавець (прибуток, збиток, дол.)
80		
100		
120		
140		
160		
180		
200		

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля і біржова діяльність»_ Семестр ІХ

Навчальна дисципліна Д4 Управління біржовими ризиками

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №0

1. Біржові ризики – сутність, причини виникнення (13 балів).
2. Операція репо, її види та характеристики (13 балів).
3. Задача (14 балів).

Розрахуйте стан рахунків клієнтів за контрактами на какао (одиниця контракту – 10 т). Початкова маржа складає 7% вартості контракту, варіаційна маржа – 70% від початкової маржі. Кількість контрактів – 1.

Таблиця 1

Стан рахунків клієнтів

Дата	Продавець		Котирування дол./ т	Покупець	
	Маржа, дол.	Рахунок, дол.		Маржа, дол.	Рахунок, дол.
03.03			50		
04.03			51		
05.03			52,5		
06.03			49,5		

Затверджено на засіданні
кафедри економіки підприємства

Протокол № _____ від „____” _____ 20__ року

Завідувач кафедри економіки
підприємства

Екзаменатор

_____ (підпис)

_____ (підпис)

Кузьменко О.Б.

Кузьменко О.Б.

Проведення підсумкового контролю знань. Результатом вивчення дисципліни виступає екзамен. Умовою допуску до підсумкового контролю знань є позитивні оцінки з поточного контролю знань. Контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою. Максимальну кількість балів, яку може отримати студент протягом семестру становить 60 балів. На екзамені максимальна кількість балів - 40 балів.

Екзаменаційний білет складається з двох теоретичних питань та задачі, за правильну відповідь на перше та друге питання студент отримує по 13 балів, а за розв'язану задачу 14 балів.

6. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний метод: застосовується при викладанні лекцій. Студенти сприймають і осмислюють факти, оцінки, висновки.

Частково-пошуковий (евристичний) метод: застосовується при відповіді на тести, питання, розв'язуванні задач, виконанні аналітичної роботи. Студенти осмислюють умови тесту, задачі, аналітичної роботи, актуалізують отримані раніше знання та навички, самостійно вирішують, аналізують, порівнюють, роблять висновки, узагальнюють, перевіряють результати роботи.

7. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання Денна форма

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Тести (20×1б)	20
2	Опитування (15×1б)	15
3	Розв'язування задач (8×2б)	16
4	Аналітична робота (1×9б)	9
5	Екзамен (1×40б)	40
	Всього	100

Критерії оцінки знань студентів.

Тести: правильна буква відповіді на один тест – 1 бал, неправильна – 0 балів.

Опитування: правильна відповідь в повному обсязі на поставлене питання – 1 бал, інші варіанти – 0 балів.

Розв'язування задач: правильно розв'язана одна задача, оформлена в зошиті, з ходом рішення і у встановлений термін – 2 бали; задача розв'язана з суто арифметичними помилками, які не вплинули на хід рішення та незначним перевищенням терміну – 1 бал; інші варіанти – 0 балів.

Аналітична робота: виконана у встановлений термін, згідно всіх вимог і без зауважень – 9 балів; виконана з незначним порушенням терміну, має зауваження по оформленню, списку літератури або суто арифметичні помилки у розрахунках – 5 балів; виконана зі значним порушенням терміну, має суттєві зауваження в теоретичній, аналітичній або рекомендаційній частинах – 3 бали; не виконана робота – 0 балів

Заочна форма

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Тести (20×1б)	20
2	Опитування (4×1б)	4
3	Розв'язування задач (3×2б)	6
4	Контрольна робота (1×30б)	30
5	Екзамен (1×40б)	40
	Всього	100

Критерії оцінки знань студентів.

Тести: правильна буква відповіді на один тест – 1 бал, неправильна – 0 балів.

Опитування: правильна відповідь в повному обсязі на поставлене питання – 1 бал, інші варіанти – 0 балів.

Розв'язування задач: правильно розв'язана одна задача, оформлена в зошиті, з ходом рішення і у встановлений термін – 2 бали; задача розв'язана з суто арифметичними помилками, які не вплинули на хід рішення та незначним перевищенням терміну – 1 бал; інші варіанти – 0 балів.

Контрольна робота: виконана у встановлений термін, згідно всіх вимог і без зауважень – 30 балів; виконана з незначним порушенням терміну, має зауваження по оформленню, списку літератури або суто арифметичні помилки у розрахунках – 20 балів; виконана зі значним порушенням терміну, має суттєві зауваження в теоретичній, аналітичній або рекомендаційній частинах – 10 балів; не виконана робота – 0 балів

Матеріально-технічне забезпечення дисципліни

Проекційне мультимедійне обладнання (проектор, екран, ноутбук/комп'ютер);

Доступ до мережі Internet, точка доступу Wi-Fi;

OS: Windows, Android, iOS;

Browsers: Chrome / Opera / Mozilla Firefox / MS Edge;

Програмне забезпечення: GantProject, Word, Excel, PowerPoint; Skype, Zoom, Google Meet;

Демо-версії навчальних електронних біржових платформ та відкриті бази біржових даних;

Система електронного навчання Moodle 3.9

8. Рекомендовані джерела інформації

8.1. Основні:

1. Економічний ризик: методи оцінки та управління [Текст] : навч. посібник / [Т. А. Васильєва, С. В. Леонов, Я. М. Кривич та ін.] ; під заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої, канд. екон. наук Я. М. Кривич. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2015. – 208 с.
2. Управління фінансовими ризиками: навч. посібник / Куцик П.О., Васильців Т.Г., Сороківський В.М., Стефаняк В.І., Сороківська М.В.– Львів: Растр-7, 2016. – 318с.
3. Посохов І.М. Управління ризиками у підприємстві: навчальний посібник \ І. М. Посохов. – Харків : НТУ «ХП», 2015. – 220 с.

8.2. Додаткові:

4. Закон України “ Про цінні папери і фондову біржу” від 18.06.1991 р. № 1201-ХІІ.
5. Закон України “ Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні” ред. від 28.12.2015 р.
6. Указ Президента України «Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку»: ред. від 07.04.2015 р. №1063/2011.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження положення про вимоги до стандартної (типової) форми деривативів» від 19 квіт. 1999 р. №632 // Урядовий кур'єр від 29.04.1999 р.

8. Декрет кабінету міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю»: ред. від 27.09.2014 р.
9. Офіційний веб-портал Верховної ради України. Режим доступу: <https://rada.gov.ua/news/zak>
10. Кірієнко О. Сутність і види ризиків у біржовій діяльності // Актуальні проблеми економіки. - 2005. - № 10. - С.104-110
11. Лактіонов О.В. Економічний механізм біржової торгівлі в управлінні цінним ризиком: Дис.канд.еконмаук: 08.07.05 / Харківський держ. технічний ун-т будівництва та архітектури (ХДТУБА). —Х., 2005. —256 арк.
12. Лапуста М. Г., Шаршукова Л. Г. Риски в предпринимательской деятельности. — М.: Инфра-М, 2007.
13. Машина М.І. Економічний ризик та методи його вимірювання: навч. посібник / М.І. Машина.— Київ: Центр навчальної літератури, 2005 .— 188с.
14. Шепилова В. Г., Кириенко О. Э. Управление биржевыми рисками// Економіка: проблеми теорії і практики. Збірник наукових праць. — Вип. 109. — Дніпропетровськ: ДНУ, 2006.